

RUKOPISY NARATIVNÍCH PRAMENŮ K DĚJINÁM ČESKÝCH MĚST

Při vyhledávání narativních pramenů ke konkrétnímu městu zadejte do polí pro kombinované vyhledávání hesla „historiografie“ případně „kroniky“ a do dalšího pole název města.

Např. Hesla: historiografie

Hesla: Mladá Boleslav

S městskými narativními historiografickými prameny, jež jsou významným zdrojem poznávání minulosti měst a jejich obyvatel, se lze ve větší míře na území Čech setkat od 16. století, kdy sehrály klíčovou roli při tvorbě městské identity, k níž výrazně přispívaly osvětlením původu a minulosti města. Vyprávění o jeho mytologických počátcích, o slavné minulosti a nelehkých situacích, s nimiž se městští představitelé úspěšně vypořádali, upevňovalo historické vědomí i sebevědomí měšťanů, posilovalo pocit jejich jednoty a příslušnosti k dané lokalitě a dokládalo pevné zakotvení města ve společnosti. Kronikářská díla také svými údaji i dobovým literárním stylem doplňují naše znalosti získané prostřednictvím úředních písemností či hmotných památek a spolu s nimi upřesňují představu o životě ve městě i o způsobu myšlení a životních hodnotách obyvatel v minulosti. Jsou důležitým pramenem pro pochopení dobové mentality, pramenem, jenž přibližuje atmosféru doby svého vzniku a prezentuje člověka nejen z pohledu jeho sociální funkce, ale též jako jedince s řadou individuálních vlastností.

Nejstarší městské kronikářské záznamy představují Staré letopisy české, ve kterých neznámý pražský měšťan popsal události počátku husitského hnutí od roku 1419 do roku 1432. Jeho zápisy se nedochovaly v originále, ale staly se součástí dalších kronikářských prací. Podobně je tomu i u jiných historiografických textů 15. století, většinou známých pouze z mladších opisů či zmínek v jiných pramenech. Výrazný rozvoj kronikářství nastal v 16. století, z této doby se dochovala řada kronik i zmínek o jejich existenci. Autory těchto prací byli obvykle měšťané, buď přímo členové městské správy – písaři, radní či obecní starší, nebo osoby s ní úzce spjaté. Jen výjimečně se setkáváme s pisateli, kteří neměli na městskou samosprávu žádnou vazbu. V současnosti jsou dochovány kroniky – originály nebo mladší opisy – z předbělohorské doby pro více než dvacet českých měst. Výrazný předěl v naší historii, jak kulturní, tak politický, který se však v historiografii neprojevil okamžitě, znamenala bitva na Bílé hoře roku 1620. Historická spisovnictví k tomuto datu nekončila, ale postupně se měnil jejich charakter. V první polovině 17. století vzniklo nově jen několik kronikářských spisů. Většina dochovaných prací z této doby je pouze

pokračováním či dokončením již dříve vzniklých děl (Mikuláš Dačický z Heslova, Hans Kriesche), popřípadě vycházejí ze starých tradic a zvyklostí (Jiří Kezelius). Kronikářství druhé poloviny 17. století výrazně ovlivnily válečné události a k výraznějšímu rozvoji městské historiografie došlo teprve ke konci století. Tento trend pokračoval i v následujících desetiletích. Styl kronikářských záznamů se však postupně měnil, dílo nebylo vždy spjaté s prostředím městské samosprávy, často jde o projevy lidového kronikářství.

Městské kroniky se dochovaly především v rukopisech, jen minimum se dočkalo tištěného vydání. Jsou psány v jazyce, který se ve městě používal, tedy česky a německy, několik kronikářských prací je latinských. Jsou to především díla, jejichž autoři pocházeli z církevního prostředí. Přestože je dochován poměrně značný počet rukopisů raně novověkých kronikářských děl, jde v mnoha případech o opisy, případně doplnění jedné a téže kroniky, jako je například kronika města Chebu Pankráce Engelharda z Haselbachu z poloviny 16. století či o století mladší práce Jana Bartoloměje Tannera o dějinách Plzně.

Přestože kronikářské práce městské provenience představují významné prameny, které lákaly a lákají řadu odborníků i laiků, nebyla doposud pro území Čech vytvořena žádná soupisová práce. Stručné informace o městských kronikách přineslo čtyřsvazkové kolektivní dílo *Průvodce po rukopisných fondech* z let 1995-2004. Městské kroniky jsou však zde zmiňovány pouze okrajově a konkrétně jsou uvedeny pouze rukopisy středověké.

Význam rukopisů městského kronikářství pro historickou vědu se projevil i v podpoře Grantové agentury ČR, která přispěla k jejich výzkumu dvěma grantovými projekty (v letech 2007-2009 a 2016-2018), jejichž výsledky byly zpřístupněny ve dvou monografiích a řadě studií.

Získané údaje o rukopisných narativních pramenech k historii českých měst, ale také literatura, která se těmito rukopisy zabývá, jsou postupně vkládány do Databáze rukopisů a kodikologické literatury a zpřístupňovány on-line odborné i laické veřejnosti. Databáze obsahuje v současnosti více než čtyř sta záznamů o historiografických rukopisech vztahujících se k dějinám českých měst a bude dále doplňovaná o nové nálezy rukopisů i literaturu.

Literatura:

Marie TOŠNEROVÁ, *Kroniky českých měst předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620*. Praha 2010.

Marie TOŠNEROVÁ–Miroslava KVĚTOVÁ, *Paměť měst. Narativní prameny k dějinám Prahy, Českých Budějovic a Litoměřic do roku 1800*. Praha 2019.